

VECHTSCHIEDINGEN: MEER OM OVER TE VECHTEN?

Alumnidag VU

1 april 2016

Prof. mr. Lieke Coenraad

Vrije Universiteit Amsterdam

Enkele getallen

- Scheiding betreft veel kinderen: jaarlijks circa 55.000 kinderen
- In veel gevallen gaat het goed, maar in nog steeds te veel gevallen nog niet
 - Scheiding op gemeenschappelijk verzoek: 65,9% (2013)
 - Scheiding op eenzijdig verzoek: 34,1 %,
 - Waarvan een deel bovendien niet op tegenspraak

Veel (politieke en media) aandacht voor vechtscheidingen

- Naar aanleiding van familiedrama's met scheidingsproblematiek
- Politieke en maatschappelijke urgentie

Meer rechten voor kinderen en ouders

- voor 1971: schuldvraag bij scheiding
 - ouder zonder schuld kreeg in beginsel voogdij
- 1971-1998: toename van rechten rond voogdij, gezag en omgang, zoals:
 - recht kind op omgang (1:377a BW)

Meer rechten voor ouders en kinderen

- 1998: automatisch doorlopend gezamenlijk gezag na scheiding (1:251 lid 2 BW)
- 2009: nieuwe normen:
 - verplicht ouderschapsplan (815 Rv en 1:247a BW)
 - plicht ene ouder tot bevorderen band tussen kind en andere ouder (1:247 lid 3 BW)
 - recht kind op gelijkwaardige verzorging en opvoeding (1:247 lid 4 BW)
 - recht kind op omgang met beide ouders en recht en plicht niet gezagsouder op omgang (1:377a lid 1 BW)
- Behoorlijk overleg uitgaande van gelijkwaardige verzorging en opvoeding
 - Aldus HR 13 april 2012, NJ 2012/245

Veel wettelijke mogelijkheden tot procederen

- Voor en tijdens scheidingsprocedure:
 - Voorlopige voorzieningen
 - Nevenvoorzieningen
- Doorprocederen na scheiding, o.m.:
 - Wijziging, limitering, beëindiging alimentatie
 - Wijziging omgangsregeling
 - 1:253a BW
 - Hoger beroep, cassatie
 - Nakoming
 - Kort geding
 - OmgangsOTS

Veel ontwikkelingen, interventies en instrumenten

In Nederland:

- (Rechts)praktijk
- Rechterlijke macht
- Wetgever

In Europa:

- Europese Unie
- Raad van Europa

Europese instrumenten

Europese Unie, m.n.:

- Mediationrichtlijn (2008)

Raad van Europa, m.n.:

- Recommendation on Family Mediation (1998)
- Recommendation on preventing and resolving disputes on child relocation (2015)

→ Norm: vrijwillige mediation

(Rechts)praktijk

- vFAS: Vereniging van Familie Advocaten en Scheidingsmediators
 - mediation, collaborative divorce/overlegscheiding, juridisch advies, onderhandelen en procederen
- Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, Inspectie Jeugdzorg
- Overig hulpaanbod: Villa Pinedo, JES!, KIES, Lorentzhuis, etc.
 - Varieert van scheidingseducatie tot groepsbehandeling voor ouders en kinderen
 - Taak van gemeenten sinds Jeugdwet 2015

Kinderombudsman

- **Rapport 2012: De bijzondere curator, een lot uit de loterij?**
Adviesrapport over waarborging van de stem en de belangen van kinderen in de praktijk
- **Rapport 2014: Vechtende ouders, het kind in de knel**
Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in vechtscheidingen
 - Drie groepen ouders: harmonieus; professionele begeleiding nodig; in vechtstand
 - Vier fasen: strijd voorkomen, signaleren, stoppen, schade beperken
 - Dus: maatwerk voor gepaste interventies (scheidingsketen)
 - Voorstel: verplichte mediation

De Rechtspraak

Diverse pilots en experimenten bij gerechten, in het bijzonder:

- Ouderschapsonderzoek/forensische mediation
- Regierechter
- Gedragsdeskundige als bijzondere curator

Ouderschapsonderzoek

- Deskundigenbericht met toepassing van mediation (194 Rv)
 - *forensische mediation*
 - tweeledig doel: onderzoek én mediation
- Verplichte mediation via achterdeur?
- Evaluatieonderzoek: positieve resultaten
 - E.S. Kluwer, *Het ouderschapsonderzoek: een aanpak bij vechtscheidingen*, Raad voor de rechtspraak, Research Memoranda 2013, nr. 1

Regierechter

- Pilot Regierechter 2008-2009

- Rb Den Haag: Scheidingszaken

Werkwijze:

- Diagnose: schikken, beslissen of verwijzen naar mediation
- Actieve rechter: waarheidsvinding

Positief:

- Meer tijd
- Juridische, financiële en vooral emotionele belangen

Knelpunt:

- Arbeidsintensief --> workload

Regierechter

- Nieuwe pilots vanaf 2013, zoals
 - Rb Noord-Nederland
 - Rb Rotterdam
- Pilots worden door VU geëvalueerd
 - Bijv.: minder conflicten, kortere doorlooptijden, beter, passend hulpaanbod?

Regierechter

Maatregelen in pilots bij rechtbank Noord-Nederland (RNN) en rechtbank Rotterdam (RR):

- Regierechter:
 - Eén echtscheiding, één rechter (RNN)
 - Eén gezin, één rechter (RR)
- Regiezitting (RR):
 - geen ouderschapsplan: versneld op zitting
 - diagnose door rechter ter bepaling van juiste interventie of verwijzing naar hulpaanbod
 - coachmatrix/vragenmodel
- Appointering op maat (RNN)
- Piketmediation tijdens vovo (RNN)
- Cursus conflictdiagnose rechter (RNN en RR)
- Uniformering en realiseren hulpaanbod (RNN)

Regierechter

HR 17 januari 2014, NJ 2014/154:

‘Indien de rechter de gronden welke de met het gezag belaste ouder aanvoert om geen medewerking te verlenen aan de totstandkoming of de uitvoering van een omgangsregeling ongenoegzaam acht, dient hij op korte termijn alle in het gegeven geval gepaste maatregelen te nemen om de met het gezag belaste ouder ertoe te bewegen daaraan alsnog medewerking te verlenen. Deze gehoudenheid berust op de uit art. 8 EVRM voortvloeiende verplichting van de nationale autoriteiten, onder wie de rechter, zich zoveel mogelijk in te spannen om het recht op ‘family life’ tussen ouders en hun kinderen mogelijk te maken.’

Emoties in de rechtszaal

- Pilot conflictdiagnostiek ter zitting
- Doel: partijen brengen naar voren waar het hen echt om te doen is
- Middel: vragenmodel
 - Vier fasen
- Besef: partijen zijn eigenaar van hun probleem
 - vorm van eigen verantwoordelijkheid

Vragenmodel

Coachen via de 4 deuren:

Vragenmodel

Voorbeeld dialoog tussen rechter en een vrouw in een scheidingsprocedure:

‘Rechter: Mevrouw, wat is voor u het probleem?’

Mevrouw: Ik voel me niet serieus genomen.

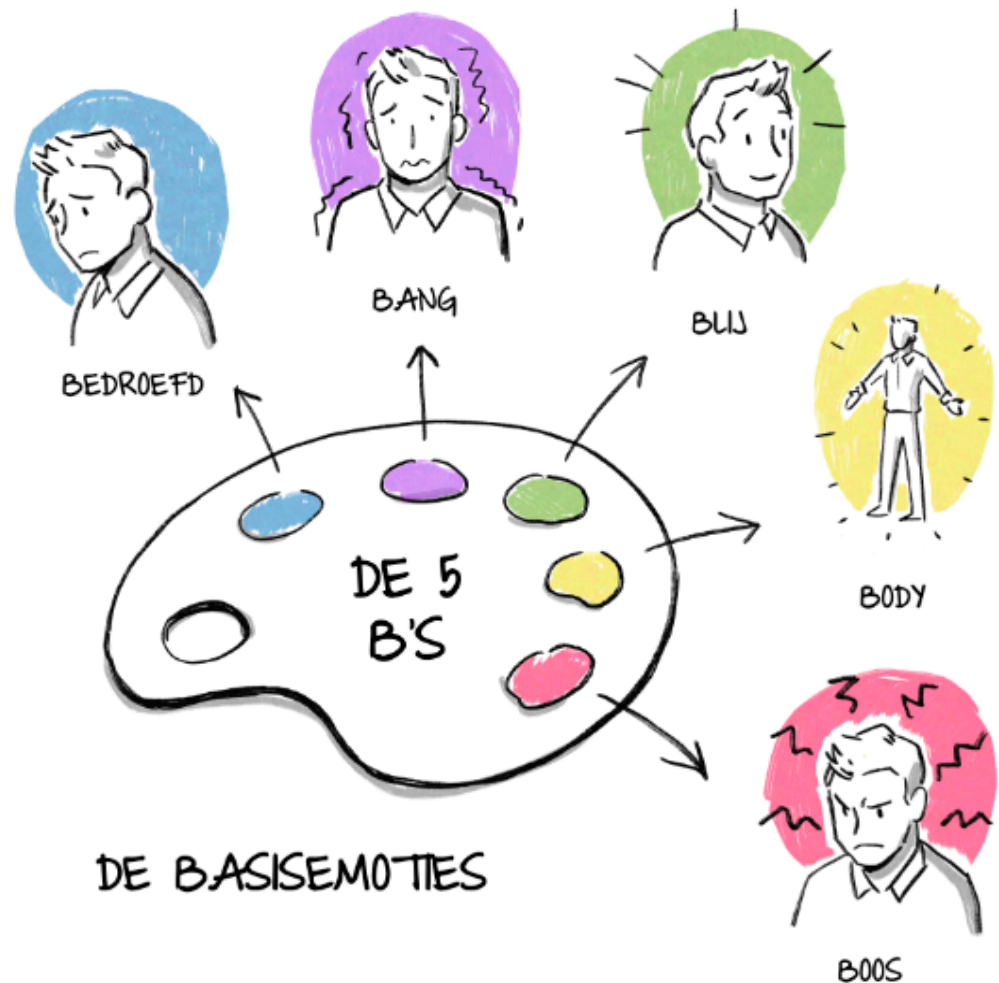
Rechter: En wat is dat voor gevoel... is dat boos of...

Mevrouw: Boos ... en ook verdrietig.’

Bron: Smilde en Van Leuven, Trema 2013, p. 317-318.

Vijf basisemoties (vijf B's)

- Boos
- Bang
- Bedroefd
- Blij
- Body

Rechter en emoties

- Fase 2: rechter vraagt expliciet naar emoties
- Voordelen
 - Snel tot de kern van het conflict
 - Verandering in dynamiek tussen partijen
- Zorgpunten:
 - Taakopvatting rechter
 - Uitlopen van zitting
 - Onzekerheid over duurzaamheid van de resultaten

Bijzondere curator

- 1 maart 2009: benoeming door scheidingsrechter
 - o.g.v. 1:250 BW
- Pleidooi voor ruimere inzet bijzondere curator i.k.v. scheiding:
 - Rapporten Kinderombudsman (2012 en 2104):
 - Werkproces benoeming 1:250-b.c.
 - HR 5 december 2014, NJ 2015/57
- Verruiming wenselijk?
 - Gevaar van juridisering verhouding ouders-kind?

Pilot bijzondere curator

- Pilot Rb Zeeland-West-Brabant, locatie Breda
- B.C.: tien gedragsdeskundigen
 - dus juist geen advocaat of anderzins jurist
 - Vgl. aanbeveling Smits
- Gerichtheid: kind in (gezins)systeem, in context van relaties
 - systeemtheorie
- Benaderingswijze: triangulatie
 - toetsen geldigheid informatie door met meer bronnen te vergelijken

Terminologie in politieke discussie

- Van 'scheidings- en omgangsproblematiek'
 - o.m. Experimenten Scheidings- en omgangbemiddeling (1998-2001)
- Naar 'vechtscheiding'
 - Brieven van staatsecretarissen van Veiligheid en Justitie en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2014 en 2015), met bijlage:
 - Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding'
 - Geen vaste definitie 'vechtscheiding'

Motieven wetgever

- Visie op conflicthantering: bij voorkeur door partijen zelf
 - Eigen verantwoordelijkheid partijen
 - Duurzaamheid van de oplossing
- Bezuinigingsmotieven
 - Griffierechtenstelsel
 - Gefinancierde rechtsbijstand

(Wets)voorstellen

- WV Scheiden zonder rechter (administratieve scheiding)
 - 2006: Wetsvoorstel door EK verworpen
 - 2013: Wetsvoorstel Scheiden zonder rechter
- WV Bevorderen mediation in het burgerlijk recht
 - Mediator kan gemeenschappelijk scheidingsverzoek indienen
 - Verplichte mediation (Amendement Van der Staaij)
 - Financiële prikkels: mediation financieel aantrekkelijker
 - Ingetrokken, maar nieuw wetsvoorstel in de maak
- Uitvoeringsplan vechtscheidingen (2014-2015)
 - Vier fasen: strijd voorkomen, signaleren, stoppen, schade beperken
 - Vgl. Rapport Kinderombudsman 2014

Verplichte mediation?

- Enerzijds: het heilige huisje van de vrijwillige mediation
 - HR 20 januari 2006, ECLI:NL:HR2006:AU3724
 - Mediationrichtlijn
 - Staatssecretarissen V&J en VWS (brief november 2014)
 - Literatuur
- Anderzijds: pleidooi verplichte mediation
 - Rapport Kinderombudsman (2014)
 - Amendement Van der Staaij (28 januari 2015)
- Meest recente ontwikkeling
 - Uitvoeringsplan 2015: 'vergroten van drang tot mediation' in aangekondigde nieuwe mediationwetgeving

Verplichte mediation?

- Doel van drang tot mediation of zelfs verplichte mediation:
 - Overwegen minder ingrijpende oplossingen
 - Voorkomen negatieve gevolgen voor kinderen
 - Voorkomen vechtscheiding
- Kritiek/aandachtspunten:
 - Niet voor alle ouders nodig (maatwerk)
 - Toegang tot de rechter
 - immers verplichte tussenkomst rechter bij echtscheiding
 - Wie gaat dat betalen?

Afsluitend

- Vechtscheiding: grote politieke en maatschappelijke urgentie
- Veel initiatieven in praktijk, rechtspraak en door wetgever
- Niet alleen in Nederland, maar ook op Europees niveau

Wordt vervolgd...

A vertical bar on the left side of the slide, composed of several colored rectangular segments: dark blue, purple, pink, yellow, orange, light green, green, cyan, and dark blue.

Dank voor uw aandacht!